

Київський університет імені Бориса Грінченка
Borys Grinchenko Kyiv University

№1 (7) 2022

Наукове електронне періодичне
видання

**СПОРТИВНА НАУКА ТА
ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ**

Scientific E-Journal
**SPORT SCIENCE AND
HUMAN HEALTH**

ISSN 2664-2069 (online)
DOI: 10.28925/2664-2069.2022.1

Спортивна наука та здоров'я людини:

наукове електронне періодичне видання. – К., 2022. – № 1(7). – 152 с.

В науковому електронному періодичному виданні «Спортивна наука та здоров'я людини» публікуються результати наукових досліджень актуальних напрямків спорту, фізичного виховання, фізичної культури, спортивної медицини, фізичної терапії, ерготерапії, сучасних рекреаційно-оздоровчих технологій, а також досліджень, що стосуються здоров'я людини та є важливими для забезпечення інноваційного розвитку України.

Наукове видання призначено для науковців, тренерів, спортсменів, науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, студентів закладів вищої освіти галузі фізичного виховання та спорту, а також фахівців з охорони здоров'я, фізичної терапії, ерготерапії.

Головний редактор:

Сушко Р.О., д.фіз.вих., доцент (Україна).

Випускові редактори:

Латишев М.В., к.фіз.вих., доцент (Україна);

Ярмолюк О.В., к.фіз.вих., доцент (Україна).

Члени редакційної колегії:

Антала Б., професор (Словацька республіка);
Баршюк Т.В., к.фіз.вих., доцент (Україна);
Білецька В.В., к.фіз.вих., доцент (Україна);
Виноградов В.Є., д.фіз.вих., професор (Україна);
Височіна Н.Л., д.фіз.вих., ст.досл. (Україна);
Воробйова А.В., к.фіз.вих., доцент (Україна);
Девесіглу С., професор (Туреччина);
Іващенко С.М., д.мед.н., професор (Україна);
Коваленко С.О., д.б.н., професор (Україна);
Кормільцев В.В., к.фіз.вих., доцент (Україна);
Лаца З., професор (Угорщина);
Лисенко О.М., д.б.н., професор (Україна);
Лопатенко Г.О., к.фіз.вих., доцент (Україна);

Навратіл Л., д.мед.н., професор (Чеська Республіка);
Нестерчук Н.Є., д.фіз.вих., професор (Україна);
Одинець Т.Є., д.фіз.вих., доцент (Україна);
Пітин М.П., д.фіз.вих., професор (Україна);
Полева-Секеряну А.Г., к.пед.н., доцент (Молдова);
Приходько В.В., д.пед.н., професор (Україна);
Савченко В.М., д.мед.н., професор (Україна);
Талагір Л.-Г., професор (Румунія);
Тимрук-Скоропад К.А., к.фіз.вих., доцент (Україна);
Хорошуха М.Ф., д.пед.н., доцент (Україна);
Чингієне В., професор (Литовська Республіка);
Шинкарук О.А., д.фіз.вих., професор (Україна);
Ясько Л.В., к.фіз.вих., доцент (Україна).

Наказом МОН України № 886 від 02.07.2020 р. видання додано до **Переліку наукових фахових видань України категорії «Б»**, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук зі спеціальності 017 – фізичне виховання та спорт.

Наукове електронне періодичне видання «Спортивна наука та здоров'я людини / Sport Science and Human Health» включено до наукометричних баз даних і бібліотек: IndexCopernicus, CrossRef, BASE, Google Scholar, WorldCat – OCLC, ResearchBib, ResearchGate, Бібліометрика української науки, Наукова періодика України.

Видання відкрито для вільного доступу на умовах ліцензії Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0), котра дозволяє іншим особам вільно розповсюджувати опубліковану роботу з обов'язковим посиланням на автор(ів) оригінальної роботи та публікацію роботи в цьому виданні.

За точність викладених фактів та коректність цитування відповідальність несе автор.

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 2 від 4 квітня 2022 року).

Адреса редакції: вул. Маршала Тимошенка, 13-Б, м. Київ, 04212, Україна.

Телефон: +38 (063) 289-9-289, E-mail: journal.sshh@gmail.com.

Електронна версія видання розміщена на сайті: <http://sporthealth.kubg.edu.ua/>

ЗМІСТ

1. *Erkan Mert, Türkmén Ecem, Kesen Tolga Berkay, Munusturlar Süleyman.* Examining the impacts of recreational participation in terms of healthy life perception and different variables 4
2. *Вихляєв Юрій.* Багатофакторні компоненти інтересів особистості як психофізіологічна складова фітнесу і рекреації 18
3. *Го Пенчен, Кун Сянлін, Довгодько Наталія, Дяченко Андрій, Го Женхао.* Системний підхід до організації функціональної підготовки спортсменів високого класу 28
4. *Коханська Софія, Лопатенко Георгій.* Вплив компонентів оцінки на загальний результат спортсменів на всесвітніх змаганнях серед вікових груп зі стрибків на батуті 46
5. *Латишев Микола, Бойченко Наталя, Шандригось Віктор, Тропін Юрій, Старіков Володимир, Григорович Олександр.* Вплив міграції на досягнення борців 57
6. *Наконечний Роман, Хіменес Христина, Котов Сергій.* Сучасні уявлення щодо тактичної підготовленості юних футболістів 66
7. *Савченко Валентин, Харченко Галина, Буряк Ольга, Омері Ірина, Неведомська Євгенія, Тимчик Олеся, Яценко Світлана, Погребняк Юлія.* Особистісна зрілість людини та її зв'язок з інтегральними висновками про функціональний стан кардіо-респіраторної системи 80
8. *Соронович Ігор, Ді Хуанг, Хом'яченко Олеся, Дяченко Андрій.* Специфічні характеристики стійкості функціонального забезпечення спеціальної працездатності спортсменів-танцівників 98
9. *Хорошуха Михайло.* Визначення фізичної працездатності в спорті: метод power-ергометрії (із багаторічного досвіду автора) 110
10. *Ю Лювей, Пітин Мар'ян, Каратник Іван.* Порівняння ЧСС українських та китайських бадмінтоністів віком 10–12 років у межах змагальної діяльності 128
11. *Ясько Лілія, Сова Володимир.* Становлення та розвиток тхеквондо в Україні 140

<https://doi.org/10.28925/2664-2069.2022.16>

УДК: 796.052:796.332

СУЧАСНІ УЯВЛЕННЯ ЩОДО ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTI ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ

Наконечний Роман^{1(ABCD)}, Хіменес Христина^{1(BCD)}, Котов Сергій^{2(AEF)}

¹ Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів, Україна

² Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, Україна

Внесок автора:

A — концепція та дизайн дослідження; B — збір даних;
C — аналіз та інтерпретація даних; D — написання статті;
E — редагування статті; F — остаточне затвердження статті

Анотація

Актуальність. Сьогодні існує виражене протиріччя між науково-методичними даними та сучасними підходами щодо реалізації підготовки юних футболістів, що актуалізує потребу проведення досліджень для пошуку сучасних раціональних підходів до побудови різних її сторін, зокрема тактичної.

Мета – виявити акценти у тактичній підготовці футболістів на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення.

Матеріал і методи. Проведено опитування (анкетування) тренерів з футболу, які працюють в державних та приватних футбольних школах Львова. До опитування було залучено 50 тренерів, котрі мають різний вік, стаж тренерської роботи, кваліфікацію та працюють з різними віковими групами футболістів. *Методи:* аналіз та синтез, метод опитування (анкетування).

Результати. Виявлено розбіжності у думках респондентів щодо важливості тактичної підготовки на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення у футболі. Водночас більшість схильні вважати її важливою складовою тренувального процесу уже починаючи з етапу попередньої базової підготовки. З'ясовано що у тактичній підготовці юних футболістів пріоритетним є застосування різноманітних інтерактивних завдань, засобів, методів та форм. Важливим також є різносторонній контроль рівня тактичної підготовленості вже на етапі попередньої базової підготовки, що проводиться у відносно спрощених умовах.

Висновки. Щоб ефективно впливати на тактичну підготовленість футболіста починаючи з ранніх років та не допустити форсування підготовки, було визначено відповідні акценти у реалізації даного процесу: оптимальний вік для початку цілеспрямованої роботи над тактичною підготовленістю футболістів (11-12 років); необхідність проведення контролю рівня тактичної підготовленості та віку у якому слід розпочинати його реалізацію на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення; компоненти тактичної підготовленості, які потрібно акцентовано розвивати на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення юних

футболістів (тактичні знання, мислення, уміння, навички); ефективні форми проведення занять із тактичної підготовки та контролю рівня тактичної підготовленості на ранніх етапах багаторічного спортивного вдосконалення; перелік ефективних методів та засобів тактичної підготовки юних футболістів; необхідність застосування інтерактивних завдань у роботі з юними футболістами під час реалізації тактичної підготовки тощо.

Ключові слова: тактична підготовка футболістів, ранні етапи багаторічного удосконалення, вимоги до тактичної підготовленості, інтерактивні завдання, опитування.

MODERN IDEAS ABOUT THE TACTICAL TRAINING OF YOUNG SOCCER PLAYERS

Nakonechnyy Roman¹, Khimenes Khrystyna¹, Kotov Serhii²

¹ Ivan Boberskyj Lviv State University of Physical Culture, Lviv, Ukraine

² Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, Ukraine

Abstract

Introduction. There is a pronounced contradiction between scientific and methodological data and modern approaches in training young of football players. This aspect actualizes the need for research to find modern rational approaches to the construction of its various aspects, including tactical.

The aim of the study is to identify accents in the tactical training of football players in the early stages of long-term sports improvement.

Material and methods. A survey (questionnaire) of football coaches working in public and private football schools in Lviv was conducted. The survey involved 50 coaches who have different ages, coaching experience, qualifications and work with different age groups of players. Methods: analysis and synthesis, survey method (questionnaire).

Results. Differences in the respondents' opinions on the importance of tactical training in the early stages of long-term sports improvement in football were revealed. At the same time, most tend to consider it an important component of the training process from the stage of preliminary basic training. It was found that the use of various interactive tasks, tools, methods and forms is a priority in the tactical training of young football players. It is also important to control comprehensively the level of tactical preparedness at the stage of preliminary basic training, which is carried out in a relatively simplified environment.

Conclusions. In order to effectively influence the tactical readiness of football players from an early age and prevent the acceleration of training, appropriate emphasis was identified in the implementation of this process: the optimal age to start purposeful work on tactical training of football players (11-12 years); the need to monitor the level of tactical training and the age at which to begin its implementation in the early stages of long-term sports development; components of tactical training that need to be developed in the early stages of long-term sports development of young players (tactical knowledge, thinking, skills, abilities); effective forms of tactical training and control of the level of

tactical training in the early stages of long-term sports improvement; list of effective methods and means of tactical training of young football players; the necessity to use interactive tasks in working with young players during the implementation of tactical training, etc.

Key words: tactical training of football players, early stages of long-term improvement, requirements for tactical training, interactive tasks, surveys.

Вступ

Сьогодні динамічний розвиток футболу зумовлює підвищення вимог до теоретичного забезпечення та практичної реалізації підготовки футболістів [7, 19]. Цілком закономірно, що ранні етапи багаторічного спортивного удосконалення: початкової підготовки (ЕПП) – 6-9 років, попередньої базової підготовки (ЕПБП) – 10-13 років та спеціалізованої базової підготовки (СБП) – 14-17 років, є визначальними в становленні спортивної майстерності футболіста [8, 25]. Отже, варто вважати вирішення питань, які виникають в процесі підготовки футболіста на початкових етапах багаторічної підготовки, важливим напрямом системи підготовки [2, 4, 10].

Одним з таких питань є підвищення ефективності тактичної підготовки та контролю тактичної підготовленості футболістів на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення в Україні.

В основному це зумовлено омолодженням футболу та раннім початком практичної реалізації підготовки футболістів, яка починається з 3-4 років [1, 21, 23].

Враховуючи ці дані, існує необхідність у визначенні вимог до тактичної підготовленості юних футболістів 6-17 років з метою підбору адекватних засобів та методів для підвищення

ефективності навчально-тренувального процесу [8, 9, 10]. Також для підвищення ефективності тактичної підготовки з футболістами відповідного контингенту, існує необхідність у подальшому проведенні досліджень в межах даного напрямку [11, 12, 22 та ін.].

На сьогодні наявної науково-методичної літератури з питань підготовки на ранніх етапах багаторічного удосконалення, зокрема тактичної, недостатньо для ефективного виховання футболістів в Україні [3, 6, 7 та ін.].

Мета дослідження

Мета роботи – виявити акценти у тактичній підготовці футболістів на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення.

Матеріал і методи дослідження

Контингент (кількість учасників і їх вік). До опитування було залучено 50 тренерів з футболу, які працюють в державних та приватних футбольних школах Львова.

Методи дослідження. Для дослідження використовувалися методи аналізу та синтезу й метод опитування (анкетування).

В анкетуванні респондентам була надана можливість в залежності від типу питання обрати один або декілька варіантів відповіді. В одних запитаннях нас цікавила конкретний пріоритетна відповідь респондента, а в інших їх думка щодо розташування

пріоритетів у підготовці футболістів.

Організація дослідження.

Опитування проводилось протягом травня 2021 року.

Опрацювання даних. Отримані в межах дослідження результати відповідей респондентів, були опрацьовані за допомогою програми обробки даних Microsoft EXCEL. Визначалося відсоткове співвідношення відповідей на поставлені в анкеті запитання.

Результати дослідження та їх обговорення

В основній частині опитуваним було запропоновано відповісти на 15 запитань, в яких вони мали змогу висловитись щодо вимог до тактичної підготовленості та спрямованості інтерактивних завдань з тактичної підготовки футболістів на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення (ЕПП, ЕПБП, ЕСБП) [8, 9].

Одним із перших запитань до респондентів було вказати оптимальне відсоткове співвідношення різновидів підготовки на різних етапах багаторічного спортивного удосконалення юних футболістів (6-9, 10-13 та 14-17 років) [8, 9, 10].

Таким чином, щодо ЕПП опитувані сформувавши думку, що фактично половину з обсягу відведеного на підготовку футболіста потрібно виділяти на технічну підготовку (45% відповідей), ще майже чверть (23%) – на фізичну підготовку. В меншій мірі, на думку опитаних слід працювати над психологічним (14%), тактичним (11%) та теоретичним удосконаленням (7%) в межах підготовки на цьому етапі.

Щодо ЕПБП, то тут, згідно думки опитаних лідерство за собою зберігають напрями технічної (37%) та фізичної (24%) підготовки, проте більшу роль, порівняно з попереднім етапом підготовки вже відіграє тактична підготовка юного футболіста (17%). Незначно знижена питома вага згідно усередненої думки фахівців психологічної підготовки (13%) на цьому етапі та найменше значення, згідно отриманих результатів має теоретична складова (9%) у цілісній системі тренування юних футболістів.

Аналогічно респонденти вказали свою думку щодо оптимального співвідношення напрямів підготовки на ЕСБП. Тренери вважають, що на даному етапі потрібно фактично в рівній мірі приділяти увагу фізичній (28%), тактичній (26%) і технічній (23%) підготовці футболістів та в меншій мірі психологічній (12%) і теоретичній (11%).

Думка тренерів щодо цього питання в більшій мірі суперечить існуючим даним науково-методичної літератури у сфері спорту, в якій йдеться про те, що тактична підготовка є пріоритетним напрямом більш пізніх етапів багаторічного спортивного удосконалення [4, 10].

При визначенні поняття «тактична підготовка» ми посилаємось на твердження науковців Ніколаєнка та Шамардіна [8], які стверджують, що тактична підготовка – це педагогічний процес, спрямований на оволодіння раціональними формами ведення спортивної боротьби в процесі специфічної змагальної діяльності.

Водночас спортивна практика сьогодні демонструє нові підходи у

підготовці, які в основному пов'язані із суттєвим омолодженням спорту загалом. Зважаючи на те, що діти приступають до занять спортом раніше (зокрема у футболі з 3-4 років), то такий перерозподіл частки різновидів підготовки, зокрема із суттєвим зростанням ролі тактичного напрямку на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення є цілком виправданим і навіть доцільним.

Щодо наступного запитання, то тут більшість (68%) респондентів вважають, що тактична підготовленість юного футболіста є одним із визначальних чинників результативності його змагальної діяльності, на противагу 32% опитаних, які висловили протилежну думку.

Отримані результати свідчать про усвідомлення тренерами сучасних тенденцій розвитку футболу, а саме ролі тактичної підготовки юних футболістів на ранніх етапах багаторічного вдосконалення для досягнення бажаного результату в майбутньому [3].

Стосовно запитання: "Визначте вік, який, на Вашу думку, є оптимальним для початку цілеспрямованої роботи над формуванням тактичної підготовленості футболістів?", то тут відповіді респондентів дещо відрізнялися. Так, 36% серед опитаних вважають, що потрібно починати реалізовувати даний процес з футболістами, які досягли 11-12-ти річного віку, ще 28% вказують, що робота у тактичному напрямі у футболі повинна розпочинатися вже із 6-8 річного віку.

Відносно менша кількість опитаних тренерів (18%) вважають,

що цей процес необхідно активізувати у роботі з футболістами 9-10-ти річного віку та ще 16% відзначають, що для цього дитина повинна досягти 13-14-ти річного віку. Також, в межах власних відповідей 2% респондентів вказали, що доцільно розпочинати цілеспрямовану тактичну підготовку у футболі з 15 років.

Водночас ця версія не відповідає думці більшості практиків та даним спеціалізованої наукової літератури з футболу [18, 20]. На нашу думку, різноманітність відповідей респондентів на наведене питання пов'язана із наявними розбіжностями якраз таки у теоретичній базі та підходах, які спостерігаються на практиці підготовки.

Тенденції сучасності при цьому є такими, що доцільно розпочинати цей процес дещо раніше (11-12 років), аніж це визначено у спеціальній літературі (13-14 років) [8, 10].

Також, вдалось з'ясувати думку респондентів щодо компонентів тактичної підготовленості, які потрібно розвивати на різних етапах багаторічного спортивного вдосконалення юних футболістів.

Отже, опитуваним пропонувалося висловити свою думку щодо можливих напрямів роботи в межах тактичної підготовки на етапі початкової підготовки (ЕПП) таким чином, 66% респондентів вказали на те, що першочергово слід працювати над формуванням тактичних знань (ТЗ).

Приблизно в рівній мірі на думку опитаних слід працювати над поліпшенням тактичних умінь (ТУ, 26% відповідей), тактичних навиків

(ТН, 42% відповідей) і тактичного мислення (ТМ, 24% відповідей).

Щодо етапу попередньої базової підготовки (ЕПБП), то тут опитувані обрали пріоритетним напрямом тактичної підготовки покращення ТУ юних футболістів (86% відповідей). Також респонденти відзначили важливість роботи над рештою компонентів тактичної підготовки: ТН (74% відповідей), ТЗ (70% відповідей), і ТМ (68% відповідей).

Водночас для етапу спеціалізованої базової підготовки (ЕСБП), на думку тренерів цілеспрямована робота повинна реалізовуватись в напрямку покращення ТМ (96% відповідей), ТУ (94% відповідей) та ТН (90% відповідей) юних футболістів і вже в меншій мірі ТЗ (54% відповідей).

Наявних даних, які б стосувались ефективного співвідношення компонентів тактичної підготовки між собою для реалізації процесу тактичної підготовки юних футболістів, в науковій літературі з футболу обмежена кількість [1], тому отримані результати можливо використовувати при реалізації та удосконаленні даного процесу в подальшому.

Під час опитування, нами також було з'ясовано, які форми проведення занять із тактичної підготовки вважають за потрібне використовувати тренери на кожному з етапів багаторічного спортивного вдосконалення.

Цілком закономірно, враховуючи індивідуальні особливості розвитку дитячого організму [11], що на ЕПП опитувані віддали перевагу (64% відповідей) індивідуальній формі (ІФ)

проведення занять з тактичної підготовки, другу позицію респонденти відвели (22% відповідей) груповій формі (ГФ) проведення та найнижчою у цьому рейтингу була командна форма (КФ) проведення занять з тактичної підготовки (14% відповідей).

Щодо ЕПБП, то тут за підсумками опитування тренерів першість посіла групова форма (ГФ) проведення занять (76% відповідей), рівну кількість голосів отримали ІФ та командна КФ реалізації занять з тактичної підготовки юних футболістів (по 12% відповідей).

Свою чергою для ЕСБП опитувані визначили найбільш пріоритетною КФ проведення таких занять (72% відповідей), наступною після неї ГФ (18% відповідей) та останнє місце (10% відповідей) посіла ІФ реалізації тактичних занять для ЕСБП.

Варто відзначити, що отримані результати після опитування практикуючих тренерів в межах даного запитання лише підтверджують дані наукової літератури із загальної теорії підготовки спортсменів на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення та дані теоретиків футболу щодо необхідності поступового ускладнення завдань для тактичної підготовки [4, 12, 23].

Такий підхід дасть змогу значно ефективніше освоювати матеріал виду спорту та в подальшому якісно реалізовувати різні поєднання технічних прийомів на практиці спершу тренувальної, а потім і змагальної діяльності.

Також для нас важливим було визначити думку респондентів щодо ефективних методів та засобів реалізації процесу тактичної

підготовки юних футболістів на різних етапах багаторічного удосконалення, тому для цього опитуваним було запропоновано широкий спектр відповідей та можливість обрання декількох з них.

Стосовно ЕПП, то тут думка тренерів щодо більш чи менш ефективних методів тактичної підготовки виражена наступним чином: словесний метод (СМ) (84% відповідей), наочний метод (НМ) (56% відповідей), метод тренування без суперника (МТБС) (50% відповідей), метод тренування з партнером (МТзП) (30% відповідей), метод тренування з умовним суперником (МТзУС) (16% відповідей) та метод тренування з суперником (МТзС) (2% відповідей).

Тобто і в цьому випадку простежується певна закономірність в ускладненні завдань, водночас слід зауважити, що згідно досліджень [2, 15] діти краще сприймають наочні образи і тому демонстрація є більш дієвим методом впливу на їх розуміння.

Водночас більшість наших респондентів віддали голос за словесні методи, що може бути пов'язано із специфікою їхніх власних підходів до навчання обговорюваного контингенту футболістів.

Щодо ЕПБП, то тут, на думку опитуваних методи тактичної підготовки необхідно використовувати дещо в іншому співвідношенні. Пріоритет віддали цього разу НМ навчання тактиці футболу (86% голосів), приблизно рівну кількість голосів (по 82%) отримали СМ і МТБС. МТзП, своєю чергою для ЕПБП пропонували застосовувати 78% наших та ще 74% та 54% відповідей було віддано

респондентами МТзУС та МТзС.

У тактичній підготовці перевагу на ЕСБП у футболі, на думку тренерів слід віддати МТзС (96% відповідей). Важливим також на цьому етапі є застосування МТзУС (90% відповідей). Дещо меншу, проте все ж важливу роль у тактичній підготовці футболістів на ЕСБП відіграє застосування МТзП (82% відповідей).

Такі загально-педагогічні методи навчання як наочний та словесний також мають місце на описуваному етапі підготовки футболістів згідно думки наших респондентів (78% та 72% голосів відповідно).

Водночас суттєво нижчою є частка МТБС на ЕСБП за даними опрацьованих анкет (50% відповідей) і це цілком очевидно, адже як ми визначили у відповідях на попередні запитання, важливою для цього етапу багаторічного спортивного удосконалення є командна робота, а як відомо найбільш ефективно її виконувати можливо за наявності суперника.

Щодо використання різноманітних засобів тактичної підготовки зокрема на ЕПП, то тут ми виявили наступну ситуацію: потребу у застосуванні тренувальних вправ (ТВ) відзначили 80% опитуваних, змагальних вправ (ЗВ) – 40% респондентів, інтерактивних завдань (ІЗ) – 30% учасників опитування та по 6% відповідей отримали вправи на спеціальних тренажерних пристроях (ВнаСТП) і спеціальні вправи на комп'ютерних пристроях або паперових носіях (СВнаКППН).

Щодо ефективних тренувальних засобів в процесі тактичної підготовки юних

футболістів на ЕПБП, то велика кількість опитаних тренерів віддали пріоритет тренувальним вправам (ТВ) (92% відповідей).

Змагальні вправи (ЗВ) як ефективні для цього етапу відзначили в анкетах 76% респондентів. У сучасній практиці в багатьох ігрових видах спорту важливе місце починають посідати так звані інтерактивні завдання з удосконалення різних сторін підготовленості, а отже цікавим для нас було визначити скільки відсотків респондентів відзначають такі засоби у тактичній підготовці у своїх анкетах.

Зокрема для ЕПП ми отримали 54% відповідей на користь ІЗ. Ще 40% та 30% респондентів відповідно зазначили, що важливим є спеціальні вправи на комп'ютерних пристроях або паперових носіях (СВнаКППН) та вправи на спеціальних тренажерних пристроях (ВнаСТП).

З приводу використання засобів тактичної підготовки юних футболістів на ЕСБП, то тут їхні частки розподілені згідно відповідей опитаних тренерів таким чином: ЗВ отримують пріоритет (90% відповідей), ТВ посідають уже другу позицію серед ефективних засобів тактичної підготовки (84% відповідей), ВнаСТП відзначили у своїх відповідях 66% респондентів та СВнаКППН ще 64% опитаних. Щодо інтерактивних завдань, то лише 56% респондентів вказали на них як на ефективні у тактичній підготовці на ЕПБП.

Водночас, ми певною мірою не погоджуємося із отриманим результатом щодо останніх засобів. Вважаємо, що у сучасному спорті на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення зокрема в межах тактичної підготовки

застосування інтерактивних завдань є актуальним, оскільки вони достатньо ефективно дозволяють розвивати різні психічні процеси (увагу, уяву, мислення тощо) і є цікавими за своєю суттю для дитячого контингенту. Зазначене відповідно є невід'ємною складовою і якісної тактичної підготовки. Наша думка відповідно підтверджується результатами праць багатьох фахівців сфери спорту та футболу [13, 14].

Щодо ефективності вибору методів та засобів реалізації тактичної підготовки юних футболістів, то яскравим прикладом у цьому є найкращі футбольні академії Європи: ФК "Барселона" Барселона, ФК "Аякс" Амстердам, ФК "Хоффенхайм" Зінсгайм, ФК "Динамо" Загреб та ін. [21, 24]. Саме в цих клубах великий акцент робиться на добір дієвих, ефективних впливів саме на тактичну майстерність юних спортсменів.

Зважаючи на тематику нашого дослідження, нас чи не в найбільшій мірі цікавило використання ІЗ у роботі з юними футболістами для раціоналізації процесу тактичної підготовки (ТП).

У відповідях опитувані тренери розділились умовно на дві групи. Одна група тренерів (52%) висловила, що використовують у навчально-тренувальному процесі інтерактивні завдання для тактичної підготовки юних футболістів серед яких: різноманітні взаємодії типу спортсмен-спортсмен, тренер-спортсмен; сучасні технології; рухові завдання тощо.

Інша ж група опитуваних тренерів (48%) відзначила, що інтерактивні завдання у власній роботі з юними футболістами не

використовують.

Отримані дані загалом вказують на відносно низький рівень використання інтерактивних завдань у тактичній підготовці юних футболістів в Україні, що при цьому може бути одним із основних резервів для покращення даного процесу в майбутньому [5, 7], оскільки як зазначалося вище велика кількість провідних європейських футбольних клубів уже тривалий час оперують великою кількістю різноманітних за спрямуванням інтерактивних завдань у підготовці юних футболістів в межах зокрема тактичної підготовки [18, 24].

Ще один блок запитань анкети, яка пропонувалася респондентам включав запитання щодо контролю рівня тактичної підготовленості юних футболістів.

Ситуація з результатами опитування щодо необхідності проведення контролю рівня тактичної підготовленості юних футболістів на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення наступна: 64% респондентів вказали на необхідність проведення такого контролю юних футболістів, водночас ще 36% опитаних тренерів не бачать у цьому необхідності.

Варто відзначити, що в провідних футбольних країнах світу на відміну від України, контроль рівня тактичної підготовленості на ранніх етапах багаторічного удосконалення проводиться паралельно з визначенням рівня інших сторін підготовленості юних футболістів: фізичної, технічної, психологічної тощо. [22].

У продовження формування результату попереднього питання, ми вирішили дізнатися, що думають

наші респонденти щодо оптимального віку спортсменів для початку контролю рівня їхньої тактичної підготовленості.

Значна частина опитуваних вважають, що таким є вік 11-12 років (40%), з незначним відставанням на другому місці вік 13-14 років (30%), за початок реалізації даного процесу з футболістами 9-10 років висловилися 24% тренерів та з футболістами 6-8 років – лише 4% опитаних.

Варто відзначити, що 2% респондентів звернулися до власного варіанту відповіді, зокрема вказали на те, що потрібно починати контролювати рівень тактичної підготовленості футболістів, починаючи вже з 15-ти річного віку.

Загалом, у практиці підготовки юних футболістів в Україні, проведення контролю рівня тактичної підготовленості є мало поширеним явищем, що варто пов'язувати з одного боку з тим, що сучасні українські науковці не приділяють достатньої уваги вивченню питання тактичної підготовки юних футболістів загалом [6], а з іншого – на практиці підготовки спортсменів акцент на тактичну підготовку і її контроль відповідно ставиться на пізніших етапах багаторічного спортивного удосконалення (лише починаючи з другої половини етапу підготовки до вищих досягнень).

Щодо пріоритетної форми контролю рівня тактичної підготовленості в роботі з юними футболістами, то 74% респондентів у своїх відповідях вказали на необхідність застосування практичних контрольних вправ (ПКВ), 50% віддали перевагу нотаційному запису (НЗ) (аналіз

відеофрагментів тренувань та змагань футболіста) та подальшому його аналізу. Ще 44% опитаних вказали на доцільність застосування експертної оцінки (ЕО) футболіста згідно визначених критеріїв (у межах тренувальної та змагальної діяльності) та 38% тренерів висловились за використання комп'ютерного або письмового тестування (КПТ) в якості інструменту контролю тактичної підготовленості футболіста.

Варто зауважити, що дане запитання завдало тренерам додаткових труднощів при наданні відповіді, і вони ставили достатньо багато запитань перш ніж надати відповідь. Ми вважаємо, що це викликано тим, що систематизований контроль рівня тактичної підготовленості в організаціях, які займаються підготовкою юних футболістів в Україні практично відсутній [7].

Щодо потреби у наявності спеціаліста в організації, котрий повинен контролювати рівень тактичної підготовленості юних футболістів, то тут більшість опитуваних (72%) переконані, що це справді обов'язкова умова для якісної реалізації процесу тактичної підготовки. Решта 28% вважають, що така спеціальність є зайвою і цю роль відповідно може виконувати тренер з асистентом.

Загалом отримані в більшості результати анкетування та відповідний позитивний досвід роботи іноземних закордонних футбольних клубів [19] свідчать про наявну потребу в підготовці фахівців відповідного профілю для реалізації контролю рівня підготовленості та раціоналізації процесу тактичної підготовки юних футболістів в

Україні.

Актуальним, на нашу думку, сьогодні є визначення основного резерву оновлення процесу тактичної підготовки юних українських футболістів, тому в анкеті ми передбачили запитання і щодо цієї складової системи підготовки та надали респондентам можливість обирати кілька важливих на їхню думку варіантів відповіді на нього.

Отже, на запитання «У чому, Ви бачите основний резерв оновлення процесу тактичної підготовки юних українських футболістів?» ми отримали широкий спектр відповідей. Зокрема, 78% респондентів вказали на те, що основним резервом оновлення процесу тактичної підготовки є запозичення досвіду провідних футбольних країн світу, на друге місце згідно опитування вийшло використання сучасних технологій та інтерактивних завдань в процесі підготовки футболістів (64%). Ще 56% тренерів вказали, що потрібно змінювати підхід до процесу тактичної підготовки в цілому та 34% опитаних висловились за пошук нових актуальних засобів та методів, які будуть використовуватись у процесі тактичної підготовки юних футболістів.

Загалом, практично всі із запропонованих варіантів відповідей отримали схвальні відгуки респондентів, що вказує на можливість проведення активної діяльності в усіх визначених напрямках.

У підсумку, нам важливо було з'ясувати ставлення тренерів до існуючої програми підготовки юних футболістів [9].

На запитання «Чи потрібно, на Вашу думку, оновити діючу

навчальну програму підготовки юних українських футболістів у напрямі тактичної підготовки?”, респонденти відповіли практично одногосно. Так, 94% опитуваних вказали на необхідність її оновлення та лише 6% відповіли, що не бачать потреби у цьому.

Отримані результати свідчать про потребу в осучасненні та раціоналізації існуючої програми підготовки юних футболістів з урахуванням сучасних тенденцій практики, насамперед у напрямі тактичної підготовки [9], що можливо реалізувати шляхом запозичення позитивного іноземного досвіду тактичної підготовки футболістів та його адаптування до можливостей та потреб українських футбольних організацій [16, 17, 25].

Висновки

Розвиток футболу на сучасному етапі висуває нові вимоги до процесу підготовки футболіста. Відповідно вимоги до підготовленості футболіста в порівнянні з останніми десятиліттями також змінились. В зв'язку з цим підвищується навантаження, яке припадає на футболіста вже з початкових етапів багаторічного спортивного удосконалення.

Для того щоб ефективно впливати на тактичну підготовленість футболіста починаючи з ранніх років та не допустити форсування підготовки, було визначено відповідні акценти у реалізації даного процесу, а саме:

- оптимальний вік для початку цілеспрямованої роботи над тактичною підготовленістю футболістів;
- необхідність проведення

контролю рівня тактичної підготовленості та віку у якому слід розпочинати його реалізацію на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення;

- компоненти тактичної підготовленості, які потрібно акцентовано розвивати на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення юних футболістів;

- ефективні форми проведення занять із тактичної підготовки та контролю рівня тактичної підготовленості на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення;

- перелік ефективних методів та засобів тактичної підготовки юних футболістів;

- необхідність застосування інтерактивних завдань у роботі з юними футболістами під час реалізації тактичної підготовки тощо.

Враховуючи вікові особливості футболістів в даному віці шляхом добору відповідних підходів до реалізації тактичної підготовки, важливо також ефективно впливати на удосконалення інших сторін підготовленості спортсмена (технічної, фізичної та психологічної) без застосування значних фізичних навантажень.

Загалом, виховання українських футболістів залежить від постійного оновлення та удосконалення підходів до навчально-тренувального процесу.

Перспективи подальших досліджень.

Використовуючи отримані дані після проведення опитування серед тренерів з футболу планується розробити структуру та зміст програми тактичної підготовки футболістів 11-12 років із застосуванням інтерактивних завдань, яка б відповідала сучасним

вимогам футболу як виду спорту зокрема на ранніх етапах

багаторічного спортивного удосконалення.

Література:

References:

1. Губа В, Стула А, Кромке К. Подготовка футболистов в ведущих клубах Европы. Москва: Спорт; 2017. 272 с.
2. Келлер ВС. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. Львів: Українська спортивна Асоціація; 1992. 269 с.
3. Костюкевич ВМ, Перепелиця ОА, Гудима СА, Поліщук ВМ. Теорія і методика викладання футболу: навчально-методичний посібник. 2-е вид. перероб. та доп. Київ: КНТ; 2017. 310 с.
4. Матвеев ЛП. Общая теория спорта и ее прикладные аспекты. Санкт-Петербург: Лань; 2005. 384 с.
5. Николаенко ВВ. Индивидуально-дифференцированный подход к тренировочному процессу на этапах многолетней подготовки футболистов. Київ: *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2014;5:98–107.
6. Николаенко ВВ. Перспективи та проблеми підготовки юних футболістів. XIV Междунар. науч. конгр. «Олимпийский спорт и спорт для всех» [сб. тезисов]. Киев: Олимпийская. лит.; 2010. 78 с.
7. Николаенко ВВ. Стан підготовки футбольного резерву в Україні: *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2017; 2: 32–6.
8. Николаенко ВВ, Шамардин ВН. Многолетняя подготовка юных футболистов. Путь к успеху. Киев: Саммит-книга; 2015. 360 с.
9. Николаенко ВВ, Авраменко ВГ, Гончаренко ВІ. Футбол: навч. програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності. Київ: Наук.-метод. комітет ФФУ, 2003; 106 с.
1. Huba V, Stula A, Kromke K. Training of football players in the leading clubs in Europe. Moscow: Sport; 2017. 272 p. Russian.
2. Keller VS. Theoretical and methodological foundations for the training of athletes. Lviv: Ukrainska sportyvna Asotsiatsiia; 1992. 269 c. Ukrainian.
3. Kostiukevych VM, Perepelytsia OA, Hudyma SA, Polishchuk VM. Theory and methodology of football performance: initial and methodological guide. 2nd view. rework that additional. Kyiv: KNT; 2017. 310 c. Ukrainian.
4. Matveev LP. General theory of sports and its applied aspects. St. Petersburg: Lan; 2005. 384 c. Russian.
5. Nykolaenko VV. Individually differentiated approach to the training process at the stages of long-term training of football players. Kyiv: *Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*; 2014;(5): 98–107 c. Russian.
6. Nikolaienko VV. Prospects and problems of training young football players. XIV International. scientific Congr. "Olympic sports and sports for all" [sb. tezysov]. Kyev: Olympyiskaia. lyt.; 2010. 78 c. Ukrainian.
7. Nikolaienko VV. The state of preparation of the football reserve in Ukraine: Theory and methods of physical education and sports. 2017;2:32–6. Ukrainian.
8. Nykolaenko VV, Shamardyn VN. Long-term training of young football players. Way to success. Kyev: Sammyt-knyha; 2015. 360 p. Russian.
9. Nikolaienko VV, Avramenko VH, Honcharenko VI. «ta in.». Football: textbook program for children and youth sports schools, specialized children and youth schools of the Olympic reserve and schools of higher sportsmanship. Kyiv: Nauk.-metod. komitet FFU, 2003; 106 p. Ukrainian.

10. Платонов ВН. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория ее практические приложения: учеб. для тренеров (1). Киев: Олимпийская лит.; 2015. 680 с.
11. Платонов ВН. Форсирование многолетней подготовки спортсменов и Юношеские Олимпийские игры. *Наука в олимп. спорте*. 2013;2.
12. Михелс Р. Построение команды: путь к успеху. Киев: Федерация футбола Украины. 2016; 224 с.
13. Мудрик Ж. Методика формування ситуативного мислення в процесі підготовки юних спортсменів (на прикладі футболістів). Луцьк: *Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки*, 2016;(23):138-144 с.
14. Супрунович ВО. Формування та методика удосконалення тактичного мислення футболістів різного віку і статі [автореферат]. Київ: ДНДІ фіз. культури і спорту. 2013; 19 с.
15. Круцевич ТЮ. Теорія і методика фізичного виховання: методика фізичного виховання різних груп населення. Київ: Олімпійська літ.; 201;(2): 392 с.
16. Mazzantina M, Bombardier S. Итальянские тренировки академии 11-14 (полная футбольная программа тренировки от итальянской серии А). 2011; 114 с.
17. Valcarcel E. Программа тренировок 9-12 лет (Федерация футбола Испании). Soccertutor.com. 2020; 136 с.
18. Ulderink A, Mariman H, Berger H. Dutch Academy Football Coaching (U14-15) - Functional Training & Tactical Practices from Top Dutch Coaches. 2017; 168 p.
19. Browaeys B. The Philosophy of youth development at the Belgian FA. UEFA STUDY GROUP, 2010; 38 p.
20. Mallo J. Complex Football: From Seirul-lo s Structured Training To Frades Tactical Periodisation. Topprosoccer. Spain. 2015.
21. Jozak R. Football program FC Dinamo Zagreb. 2010. Режим доступу до ресурсу: <https://gnkdinamo.hr/en>.
10. Platonov VN. The system of training athletes in Olympic sports. General theory and its practical applications: Proc. for coaches (1). Kyev: Olymпыiskaia lit.; 2015. 680 с. Russian.
11. Platonov VN. Forcing long-term training of athletes and the Youth Olympic Games. *Nauka v olymp. sporte*. 2013; 2. Ukrainian.
12. Mykhels R. Team building: the path to success. Kyev: Federatsyia futbola Ukrainy. 2016; 224 p. Russian.
13. Mudryk Zh. Methods of forming situational thinking in the process of training young athletes (on the example of football players). Lutsk: *Skhidnoievrop. nats. un-t im. Lesi Ukrainky*, 2016;(23):138-144. Ukrainian.
14. Suprunovych VO. Formation and methods of improving the tactical thinking of players of all ages and genders [avtoreferat]. Kyiv: DNDI fiz. kultury i sportu. 2013; 19 p. Ukrainian.
15. Krutsevych Tlu. Theory and methods of physical education: methods of physical education of different groups of the population. Kyiv: Olimpiiska lit.; 201;(2): 392 p. Ukrainian.
16. Mazzantina M, Bombardier S. Italian Academy training 11-14 (complete football training program from the Italian Serie A). 2011; 114 p. Russian.
17. Valcarcel E. Training program for 9-12 years old (Spanish Football Federation). Soccertutor.com. 2020; 136 p. Russian.
18. Ulderink A, Mariman H, Berger H. Dutch Academy Football Coaching (U14-15) - Functional Training & Tactical Practices from Top Dutch Coaches. 2017; 168 p.
19. Browaeys B. The Philosophy of youth development at the Belgian FA. UEFA STUDY GROUP, 2010; 38 p.
20. Mallo J. Complex Football: From Seirul-lo s Structured Training To Frades Tactical Periodisation. Topprosoccer. Spain. 2015.
21. Jozak R. Football program FC Dinamo Zagreb. 2010. Rezhym dostupu do resursu: <https://gnkdinamo.hr/en>.

22. Kirkendall DT. Anatomy football. Champaign: Human kinetics, 2011; 213 p.
 23. Paluszek K, Stępiński M. Trening pozycyjny. Narodowy model gry PZPN. 2018.
 24. Terzis A. Fc Barcelona training sessions. 160 practices from 34 tactical situations. 2013.
 25. Von Ralf P. Piłka nożna jutra. Pierwszy podręcznik trenera piłki nożnej dzieci. Polski Związek Piłki Nożnej na podstawie materiałów Niemieckiego Związku Piłki Nożnej. 2017. Accessed: Polski Związek Piłki Nożnej.
22. Kirkendall DT. Anatomy football. Champaign: Human kinetics, 2011; 213 p.
 23. Paluszek K, Stępiński M. Trening pozycyjny. Narodowy model gry PZPN. 2018.
 24. Terzis A. Fc Barcelona training sessions. 160 practices from 34 tactical situations. 2013.
 25. Von Ralf P. Piłka nożna jutra. Pierwszy podręcznik trenera piłki nożnej dzieci. Polski Związek Piłki Nożnej na podstawie materiałów Niemieckiego Związku Piłki Nożnej. 2017. Accessed: Polski Związek Piłki Nożnej.

Автори засвідчують про відсутність конфлікту інтересів.

Інформація про авторів:

Наконечний Роман Богданович

аспірант,

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

ORCID: 0000-0002-2675-2230

E-mail: nakonecnijroman57@gmail.com

Хіменес Христина Робертівна

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,

доцент кафедри теорії спорту та фізичної культури,

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

ORCID: 0000-0002-8677-6701

E-mail: kh.khimenes@gmail.com

Котов Сергій Миколайович

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки,

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, Україна

ORCID: 0000-0001-9933-4323

E-mail: vdzr@lvduvs.edu.ua

Отримано: 25.01.2022

Прийнято: 25.02.2022

Опубліковано: 04.04.2022

Наконечний Роман, Хіменес Христина, Котов Сергій. Сучасні уявлення щодо тактичної підготовленості юних футболістів. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2022;1(7):66-79. DOI:10.28925/2664-2069.2022.16